

PETR OPRŠAL

DOKUD NÁS **KREV** NEROZDĚLÍ

Kdo otevírá staré hroby, může v nich sám skončit.

PETR OPRŠAL

**DOKUD
NÁS KREV
NEROZDĚLÍ**

Grada Publishing

Příběh, který budu vyprávět, je fikcí.

Zároveň je však založen na skutečných událostech z bývalé Jugoslávie a států z nich vzešlých, zejména Chorvatska.

Věnuji manželce, rodičům a obráncům Ukrajiny.

—— Ogorlić, prosinec 1991

Je hodina po poledni. Mrazivý den.

Nízké slunce. Obloha bez mráčků.

Země je pokryta lehkým sněhem.

Je slyšet dotčené kdákání slepic. Štěkot. Nespokojené bučení hladové krávy.

Oslepující svit proniká doširoka rozevřenými vraty stodoly. Dopadá na zvrásněnou betonovou podlahu pokrytou prachem a chuchvalci sena. Na nehybné tělo.

Na tělo muže v šedivých montérkách. Značně potrhaných.

Na zkrvavenou rozdrčenou hlavu.

Hlavu starce. Kolem sedmdesátky. Možná ještě staršího.

Levé oko je otevřené. Pravé zmizelo v červenohnědé kaši roztékající se od pravého koutku úst až k temeni hlavy. Zplihlé pramínky vlasů pokrývá rudá krusta.

Špičatý ostrý nos míří ke stropu stodoly. Temné nosní dírky se zdají nepřírozeně velké. Žalují. Ústa jsou pootevřená. Bradu pokrývá třídení strniště.

Paže by mohly patřit dvěma různým lidem. Pravá je v lokti ohnutá tak, že její předloktí a dlaň pokojně spočívají na prsou. Budí to dojem, že muž jen klidně odpočívá nebo spí. Naopak levá paže jako by se vzdorně zvedala a natažené prsty působí dojmem odmítání.

Kousek dál leží další mrtvola. Zvířecí.

Prase spočívá na pravém boku. Zpoza vypouklého namodralého břicha vyčnívají nepřírozeně natažené zadní nohy. Přední jsou ohnuté, jako by hrabaly vzduch. Otevřené krvavé oči částečně zakrývají dlouhé plandavé uši. Pod růžovým rypákem začíná krvavá kaluž, která se roztéká až ke slabinám.

Odněkud zvenku sem začnou doléhat lidské hlasy. Mužské.

Blíží se. Znějí rozrušeně.

Vojáci z průzkumné jednotky.

„Člověk! Bože!“

„To samý jak v Točevu!“

Někteří se sklánějí nad mrtvolou. Jiní zamíří do domu, aby pátrali po dalších obětech.

Jeden vše natáčí na kameru.

„Hrůza! Jak to můžou udělat?!“

—— Záhřeb, březen 2019

Željko přejde přes přechod pro chodce. Zamíří vpravo kolem čekající tramvaje, vyhne se matce s kočárkem a stočí se doleva na Plac. Ke kavárně Funda. Přesněji řečeno ke stolům před ní, které číšník Ivan navzdory stále chladným březnovým dnům vytáhl již před týdnem.

Željko se protáhne kolem prvního stolu a směštná svých sto osmdesát osm centimetrů do jednoduché kovové židle s dřevěnou sedačkou, opěradlem a opěrkami. Pokud je tu volno, vždy sedá právě sem. Sáhne do kapsy a vytáhne tabatěrku. Z jiné kapsy vyloví cigaretovou špičku.

Sotva poprvé potáhne, objeví se u stolu Ivan.

„Dobré ráno, *gospodine*. Jako vždy?“

„Bok Ivane,“ zašilhá po něm dobromyslně Željko. „*Ma naravno!* Dobré zvyky se přece nemají měnit.“

„Jasně,“ protáhne Ivan a ze zvyku ubrouskem omete čistý stůl, „já taky každý ráno potřebuju svoje kafčo. A když je kosa jako teď, tak hned dvě.“

Zasměje se. Željko pokývá hlavou, ale myšlenkami už je jinde.

Když se číšník vzdálí, vytáhne mobil. Smartphone. Má ho už něco přes rok, ale stále si na tu spoustu funkcí nemůže zvyknout. Všechno je jaksi méně přehledné a hůř čitelné než na jeho staré Nokii.

Odloží cigaretu, nasadí si brýle na čtení a pokrčí nos. Ukazovákem přejíždí po displeji. „Tady,“ konstatuje po chvíli spokojeně a aktivuje hledaný kontakt.

Po třech sekundách volaná osoba hovor přijme.

„Ahoj holčičko. Vyspala ses dobře?“

„Ahoj táto. *Da*. Docela jo. A ty?“

„No, upřímně moc ne. Díval jsem se dlouho do noci na box. A vstával jsem brzo, protože předávám ten Majkovského případ.“

„No jo, to přes den dospíš,“ zasměje se veselý hlas jeho dcery Nely.

„Jo,“ zabručí Željko. „Jsem teď na Placu. Tak jsem si říkal, že se stávím vedle v tržnici. Mám něco koupit i pro tebe?“

„No mohl bys,“ zamyslí se Nela, „trochu brambor. A mrkev a chřest.“

„Dooobro,“ protáhne Željko. „Tak zatím!“

Željko se opět plně soustředí na požitek z cigarety. Pohodlně se opře, protáhne a čeká na Ivana. Na své espresso se studeným mlékem. Zakloní hlavu, aby se k němu snáze dostaly sluneční paprsky. Zavře oči. Pod nepoddajným knírem se mu uvelebí blažený úsměv.

Ozve se pípnutí upozorňující na příchozí textovou zprávu. Neva! řekne si Željko a dál líně sleduje obrazce, které sluneční záře vykresluje za jeho zavřenými víčky. SMSky nejsou telefonáty. Můžou počkat.

„Vaše káva. *Izvolite*,“ zazní za další půlminutu.

„Hvala, Ivane.“

Číšník odkráčí. Cigareta dohoří. Mobil opět zapípá.

Na displeji telefonu stojí jméno Igor. No jasně, chce se domluvit na odpoledne. Igor Marković přebírá nejen Majkovského kauzu, ale celou Željkovu praxi. Teď ale chce určitě mluvit o Majkovském. Hned mu zavolá a dohodnou se na konkrétní hodinu.

Željkův ukazovák se už už přiblíží k symbolu volání, když si vzpomene na tu předchozí zprávu. Od koho byla?

Neznámé číslo. Ale místní. S lehce povytaženým obočím si ji rychle přečte a zamyslí se.

Pak to pustí z hlavy a jde volat Igorovi.

* * *

„Koupil jsem i špenát.“

„Tos neměl. Špenátu máme ještě spoustu.“

„To je kvůli železu, holčičko. Železo je základ. Slyšel jsem, že pomáhá proti jarní únavě.“

Nela se nedokáže ubránit úsměvu. O špenátu nemá smysl déle diskutovat. Táta by odůvodnil všechno. A o všem už něco slyšel.

Převezme od Željka tašku a zamíří s nákupem do kuchyně. Táta jí jde v patách. „S Igorem mám schůzku ve tři. Volal jsem mu.“

„Ok,“ odpoví jeho dcera a vkládá věci do lednice a do spíže. „A kolik toho ještě máš k předání? Oficiálně jsi už přece skončil.“

„No pár věcí. Čtyři větší kauzy a nějaké drobnosti. Ale i tyhle případy přecházejí na Igora. Já mu jen musím pomoci, aby se v tom vyznal.“

V té chvíli do místnosti vběhne Lori. Chundelatá fenka, které už táhne na jedenáctý rok. Zavrtí ocasem a rovnou si to zamíří za návěstvou.

„Á... tady je naše malá Loric,“ přivítá ji Željko. „*Kako si, mala?*“

„Asi má hlad,“ vzpomene si Nela, „musím jí něco připravit.“

„Taky bych si něco dal,“ přidá se Željko, „od rána jsem pořádně nejed.“

„V lednici máš pršut. Dej si ho s chlebem. A na balkoně je pivo.“

„*Sjajno!* Pivko vždycky bodne!“ usměje se Željko pod vousy a vydá se k balkonovým dveřím.

Když se chystá uchopit kliku, rozdrnčí se mobil, který před chvílí bezmyšlenkovitě položil na kuchyňský pult.

Na sekundu ztuhne a zaváhá. Lákadlo piva a cigaretky na balkoně je silné. Pak se však obrátí a dvěma kroky je u mobilu. Snad to nebude nic dlouhého.

Zase neznámé číslo. Stejně jako v kavárně.

„Haló?“

* * *

Místnost je prosáklá pachem mnohaletého kouření. Nachází se v suterénu, a tak sem dopadá jen málo denního světla. Ústředním bodem je velký dubový psací stůl, jehož přirozená barva ztmavla nánosem špíny a nikotinu.

Velkou část stolu pokrývá elektronika. Klávesnice, myš, monitor, tiskárna, skener a telefon. Kromě nich deska přetéká papíry, obálkami, šanony, kancelářskými sponkami, dvěma popelníky a několika zapalovači. Do této hromady dále náleží stolní lampa, kalendář, malá kalkulačka, sešívačka, špinavý šálek na kávu, sklenička na koňak, několik obalů od cedéček a pár bločků s poznámkami.

Čelem ke stolu a monitoru stojí kancelářská otáčecí židle potažená černou koženkou. Na druhé straně se mezi stolem a stěnou krčí dvě hnědá polstrovaná křesílka. Vedle pracovního stolu směrem do středu místnosti je malý kancelářský stolek. I na něm je vyskládáno několik fascikulů.

Nalevo za křesly se jak znehybnělá vlna tsunami tyčí mohutná kartotéková skříň sahající až ke stropu. Několik polic kryjí pootevřená dvířka, jiné regály jsou otevřené a zaplněné šanony, složkami, kancelářskými deskami i volně navrstvenými papíry.

O protilehlou stěnu se opírá asi půldruhého metru vysoká kancelářská komoda. Na jejím vrchu je vyskládáno několik knih a odborných příruček. Vedle nich stojí neotevřená lahev drahého koňaku, váza s pivoňkami, pingpongová páłka, karton cigaret Dunhill Red a brýle na čtení.

Nad komodou visí obraz namalovaný Željkovým přítelem Mijem, znázorňující tvář múzy na šachovnici snů. Pro Željka je Mijo utajeným géniem, jehož si váží stejně jako Salvadora Dalího.

Běhoun před komodou pak návštěvníka vede dvěma směry. Buďto ke schůdkům k hlavním dveřím a na ulici, anebo ke dveřím do dalších místností bytu, které již slouží k obývání.

Právě v těchto dveřích teď Željko zadumaně dokuřuje další cigaretu.

Pak zvedne levé předloktí a zkontroluje čas na náramkových hodinkách. Návštěvník, tedy vlastně návštěvnice, už několik minut mešká. Když mu včera z neznámého čísla zavolala, představila se jako Jasna Lončar. Prý se s ním potřebuje poradit v jedné právní věci. Željka jí doporučil známý, jehož kdysi zastupoval.

Smluvili se na dnešek, na druhou hodinu.

Ve 14.11 se konečně rozezní zvonek.

Ženě ve dveřích může být kolem pětáctyřiceti. Zpod delších, na blond odbarvených vlasů vykukují bystré hnědozelené oči. Pod drobným nosem se rýsuje hezký sebevědomý úsměv. Štíhlou postavu zdůrazňuje bunda sportovního střihu. Přes levé rameno jí visí malá elegantní kabelka. V pravici před sebou drží objemnou složku.

Tu si rychle přehodí do druhé ruky a společně s pozdravem se představí.

„Dobar dan,“ odpoví Željko, „já jsem Željko Zorgić.“

„Těší mě,“ odpoví žena. „Omlouvám se za zpoždění, nemohla jsem to najít. Parkuju až u toho supermarketu přes dvě ulice.“

Željko mávne rukou a pokyne k jednomu z křesílek. „Posadte se.“ Když si všimne, že žena automaticky rozepíná zip bundy, uvědomí si svou nezdvořilost a dodá: „Ukažte, pověsím vám to vedle na věšák.“

Jasna poděkuje, ignoruje nepořádek a zlehka dosedne.

„Dáte si něco na zahřátí? Mám tady domácí *orahovac*.“

V hlase mu zazní takové nadšení, že Jasna ani na chvíli nezaváhá: „Ráda. Venku je docela kosa.“

Željko překvapivě hbitě přemístí předměty na stole, aby vznikl prostor nejen pro dvě skleničky a hnědou lahev, ale i pro Jasny podklady.

„Činčin.“

„Živio,“ připojí se Jasna.

Napijí se. Željko se posadí naproti a přejde rovnou k věci.

„Dobrá, tak mi povězte, co vás ke mně přivádí.“

—— Ogorlić, prosinec 1991

„Dej mi ještě napít!“

„Nemám! Už jsem ti řek, že nemám. Všecko vychlemtal Beran.“

„Já?! *Neseri!* Bylo tam už jen pár kapek na dně.“

„Jo, čtvrt litru je u tebe pár kapek, vole?“

„Jsi debil, nebylo toho ani deci.“

„Měli jste ten barák líp prohledat. Ten fašoun tam určitě měl rakije víc.“

„Neměl. Dědek byl asi abstinent. Haha!“

„Blbost! Na vsi má každej zásoby. Neměli jste ho hned voddělat.“

„Za to může Jizváč. Poděš! Jak zmerčí fašouna, hned vytahuje kudlu.“

„Co žvaníš! Dědek tam měl vidle. Kdybych ho nepodříz, už bys tu nebyl, vole.“

„Ta troska? Dyť se sotva držel na nohou!“

„A tak co kdybysme se do toho domu vrátili?“

„Blbost! Nebudem s tím ztrácet čas. Kdo je další na seznamu?“

„Majnarić. Žije támhle v domku se ženou.“

* * *

„Davore.“

„Pšššt!“

Stařena Marica v tlustém vlněném svetru sedí zhroucená na kuchyňské židli. Lokty se opírá o stůl. Neobvykle prázdný. I ošatka na pečivo je prázdná. Na přípravu jídla dnes nemá ani pomyšlení.

„Davore.“

„Pšššt, ženo!“

Hledí na jeho záda. Ustrašeně. Ale i rezignovaně.

Když už i kostel leží v troskách, je po naději.

Tamti už nemají žádné zábrany. A nikdo se jim nepostaví. Ani její manžel Davor, který zabarikádoval vstupní dveře a drží hlídku u okna vedoucího na ulici.

Vedle sebe si na štokrle jako provizorní výzbroj vyskládal sekeru, cep a několik nožů, ale k čemu to bude proti chlapům se samopaly, granáty nebo minomety.

K ránu Maricu a Davora Majnarićovy probudila ohromná rána. Vylekaně se na sebe podívali, ale nebyli příliš překvapení. Celou oblast už čtyři měsíce ovládalo násilí.

Vše začalo tím, že se většiny Slavonie zmocnili srbští ozbrojenci, povstalci proti vládě v Záhřebu, kterou označili za fašistickou. Obsadili policejní stanice a zabili několik chorvatských policistů. Vše údajně pro ochranu a osvobození utlačovaného srbského etnika, které mělo v regionu většinu a zasloužilo si tu vládnout.

Příslušníci nesrbských menšin, mezi něž patřili i manželé Majnarićovi, se přes noc stali nežádoucími elementy. Mnozí neváhali, narychlo sbalili to nejnutnější a uprchli do neobsazených oblastí. Následovali tak ty ještě prozíravější, kteří se tam v očekávání zlých časů uchýlili již dříve.

Zůstali staří, nemocní a nerozhodní. Možná doufali, že se bouřka přejene a nějak se to zvládne. Mýlili se. Dosavadní pravidla soužití přestala existovat. Místo nich nastoupilo právo silnějšího. Neoprávněné zadržování a vyslýchání. Okrádání a bití. Vraždy.

Tady v Ogorlići, vesnici na okraji Točeva, to první tři týdny nebylo až tak zlé. Dva místní funkcionáře sice zatkli a odvěkli neznámo kam, ale ti ostatní, včetně Majnarićových, museli pouze odevzdat auta a střelné zbraně.

Pak ale dorazily organizované polovojenské skupiny. Měly dobrou výzbroj a na rukávech výšivku tvořenou symbolem kříže a tří písmen. MNO. *Milicija narodne odbrane*.

Ti byli mnohem radikálnější. Konfiskovali vše, co se jim hodilo, zatýkali, mučili, zabíjeli.

Den ode dne to bylo horší a horší. Kdo mohl, téměř nevycházel z domu. Několik důchodců ztloukli na ulici. Invalidu Dinka poválili na zem a nožem mu na tvář vyryli hákový kříž.

Všichni se báli. Mnozí spali ve sklepech. Strach svíral i Maricu a Davora. Stále ale doufali, že se stane něco, co situaci zlepší. „Třeba ti banditi zase odtáhnou,“ bručel Davor. „Anebo nás zachrání vojáci. Vždyť musí být jen pár kilometrů odtud,“ přidávala se Marica.

Proto je mohutná exploze za úsvitu sama o sobě nepřekvapila. To až pohled od plotu zahrady, kam se odvážili, aby zjistili, co se děje.

Obvyklá scénérie střech táhnoucích se k centru Točeva a starému hřbitovu za ním byla zahalena velkým oblakem prachu, kterým prošlehávaly plameny. Clona však nemohla zakrýt skutečnost, že mohutná budova točevského kostela zmizela.

Kostel je pryč!

Vyhodili ho do vzduchu.

Marici se v hrdle zadrhl zděšený výkřik. Davorovi se bezděky křevovitě trásla brada.

Zaznělo několik dalších malých detonací. A po nich vzdálený, ale zřetelný jásot. Oslavné salvy ze samopalů.

Majnarićovi šokovaně dovrávorali zpět ke dveřím. Zamkli je za sebou a svezli se na zem. Prudce dýchali. Drželi se za ruce.

* * *

„Vypadá to, jako by nebyli doma.“

„Héééj! Haló! *Gospodine, gde ste?* Přišla návštěva!“

„*Ste doma, pičku materinu?!?*“ zvedne grády Jizváčova nasranost a silné kopance jeho vojenských bot, kterými zaduní na zavřené dveře.

„Otevřte jménem srbského národa, fašouni! Jménem MNO!“ zkusí to autoritativně Miro, který to tu má na povl.

Jizváčovi dojde trpělivost. Krátkou salvou vyryje křivku na bílém průčelí domku. Odletávající omítka zasáhne Berana do očí. Ostatní sebou trhnou a instinktivně poodstoupí.

„Co děláš, kreténe?! Málems mě trefil!“

Jizváč spustí ruce s kalašnikovem. Podnapile mrká na kumpány. A pak se hlasitě rozesměje.

* * *

Několik projektilů prolétlo oknem a zarazilo se v kuchyňské stěně. Jedna z dvířek kredence se rozkmitala a zůstala viset na uvolněných pantech. Ze sady skleniček zbyly dvě.

Marica klečí na podlaze a dlaní přejíždí střepy.

Manžel se k ní nezraněný plazí po podlaze. „Marico! Marico, jsi v pořádku?“

Odpovědí je mu jen tiché kvílení.

Davor se snaží opanovat. Něčemu takovému čelil před téměř padesáti lety za světové války. Tehdy přežil. A dnes?

Co dělat?

„Nestřílejte! Nestřílejte!“ zavolá směrem k oknům.

„Otevři! Otevři dveře, dědku!“

„Co chcete? Nic nemáme. Už jste nám všechno vzali. Peníze, auto i traktor. I pušku.“

„Nekecej a dělej. Otevři ty zasraný dveře!“

„Ale proč?“ zavýje zlomený hlas. „Dám vám všechno, co chcete. Podám vám to. Třeba oknem. Jen nás prosím nechte na pokoji.“

„Otvírej, nebo ti tam šoupnem granát!“

V té chvíli cvakne zámek a zarachotí odsouvaná závora. Dveře se otevrou a odhalí obrysy klečící ženské postavy.

Zpod šátku vykukují rozcuchané bílé vlasy a sepjaté ruce.

* * *

„Zase skoro nic. Jen pár marek, kupa inflačních dinárů a několik flašek vína.“

„To já měl víc štěstí. Baba měla šperkovnici.“

„A já dědkovi sebral hodinky. Švýcary.“

„Hlavně že měl tabák,“ zabručí Miro a zašlápne cigaretu.

„Jdem dál! Kdo je další na seznamu?“

Juri, místní aktivista, sáhne do kapsy a vytáhne pomačkaný papír.

„Pro nás to asi bude všechno. Mám tu ještě Lončara. Bydlí na samotě, úplně na konci. Ale postaraj se o něj Zdenkovi lidi.“

* * *

Střecha nad domem manželů Majnarićových hoří.

Nikdo nehasí. Nikdo se nedívá.

Muži z paramilice odešli.
 Duše starců již netíží strach. Těla už necítí utrpení.
 Jejich hlavy se v pytlí téměř dotýkají ústy.
 Poslední polibek na tomto světě.

—— Záhřeb, březen 2019

„Nedávej jí pořád ty pamlsky,“ řekne Nela trochu našťavaně.

„Ale když jí tak chutnají a tak smutně na mě kouká.“

„Je to pes, nemá rozum. Ale ty ho máš mít.“

Jdou procházkou směrem ke škole, kam Nela chodívala na základku. Za areálem školy začíná sídlištní park. Fenka se i teď otáčí na Željku v očekávání dalších dobrot.

Ten ale z kapsy místo sušeného masa vytahuje tabatěrku: „Měla jsi dost. Teď zase něco pro mě.“

Željko s cigaretou v ústech pokračuje v konverzaci: „Dado je v práci?“

„Da. Má toho hodně. Dneska dvě kliniky a jednu laboratoř.“

„Snaží se,“ uznale pokývá hlavou Željko, „přes týden ho skoro nevidám.“

„No jo,“ povzdechne si Nela. Její přítel Dado už rok a půl pracuje jako obchodní zástupce dentální firmy. Fixní plat jen nepatrně překračuje částku životního minima. Aby získal atraktivní provize umožňující nejen klidný život, ale i splácení hypotéky, musí dosahovat stanoveného obrátu.

„Snaží se. To jo. Ale možná by měl dělat něco jiného. Furt je ve stresu, protože nestíhá.“

Željko protáhne obličej a odkašle si. „No jo, však on se chytne.“

Vchází do parku. Stejně jako okolní čtvrť vznikl v době mohutné socialistické výstavby v padesátých a šedesátých letech. Lori okamžitě ožije a Nela jí odepne vodítko. Fenka poodběhne, aby prozkoumala terén. Željko si stáhne bundu níže do pasu a zamíří k nejbližší lavičce.

„Tak jaká byla ta včerejší schůzka?“ zeptá se Nela.

Željko na ni krátce pohlédne, pak se nachýlí dopředu a zase se narovná. „No, zajímavá,“ začne neutrálně. „Ta ženská by chtěla vyšetřit smrt svého dědy Gorana z roku 1991. Jde o vraždu z doby řádění paramilicí. V Točevu. Vlastně ne tam, ale vedle v Ogorliči.“

„A ta vražda nebyla vyšetřená?“

Željko se zhluboka nadechne.

„No podle všeho byla i nebyla. Za viníka točevského masakru, do něhož ta vražda podle všeho spadá, byla označena MNO a u nás to nikdo nezpochybňuje. MNO jako paravojenskou organizaci vytvořil Vladimír Marko. Však víš, ten extremistu, co ho odsoudili v Haagu. Jednotky MNO ve Slavonii a pak i v Bosně operovaly několik let. Vraždily, vypalovaly, vyháněly starousedlíky. Prostě etnická čistka.“

„Děs!“ zareaguje Nela.

„No a jak jsem řekl,“ vysvětluje dál Željko, „jednou z obětí řádění se stal i ten děda. Za jeden den MNO v Točevu a okolí pozabíjela přes sto lidí.“

„Hrůza,“ zopakuje Nela. „A co ta paní chce po tobě?“

Željko už už sahá pro další cigaretu, ale pak si to rozmyslí. Dá si ji až v kavárně, v níž se chtějí stavit cestou zpátky.

„Hm,“ zabručí, „to je právě to. Chce znát konkrétního pachatele. Konkrétního vraha.“

„A je nějaký podezřelý?“

„To zatím nevím. Ta Jasna mi spoustu informací řekla útržkovitě a páté přes deváté.“

Lori se už zjevně naběhala dost. Nyní se procpe mezi Neliny boty a čenichem se nadšeně otírá o oranžový semiš.

Nela ji zamyšleně pozoruje: „Proč s tím nešla na policii?“

„Policie a vyšetřující soudce určitě už tehdy provedli standardní trestní stíhání. Aby se věci zabývali znovu, musely by vyjít najevo nějaké závažné nové okolnosti. A nic takového ta paní zjevně nemá.“

Željko se odmlčí. Ani Nela nic neříká a dál drbe Lori za ušima.

„Takže?“ nevydrží to nakonec a obrátí tvář k tátovi.

„Řekl jsem jí, že jako advokát právě končím. Ale jí to nevadilo. Prý stejně potřebuje spíše detektiva. Že ví, že jsem dřív pracoval u policie. Slíbil jsem jí, že si to promyslím a že jí dám vědět během dneška nebo zítřka. Co ty si o tom myslíš? A pomohla bys mi zase s rešeršema?“

Nela přestane drbat Lorku a napřímí se. „Ty seš fakt dobrej! Minule jsem kvůli rešerším ztratila úvazek v Lingviu!“ Promne si špičku nosu: „Co já vím? Zní to zajímavě, ale neříkal jsi, že budeš v důchodu odpočívat?“

Željko si přejede jazykem vyschlé rty.

„No právě. Tydle válečný kauzy bolejí a zraňují mnohem dýl než normální případy. Nevím, jestli se mi do toho chce šťourat.“

Nela se znovu skloní k Lori. Táta se na lavičce zavrtí.

„Ještě si to nechám projít hlavou. Ale ty taky. Jo?“

—— kousek od Záhřebu, březen 2019

Prostor osvětluje jen rustikální lustr zavěšený nad kulatým dřevěným stolem. Oblaka cigaretového kouře oscilující kolem žárovek by se místy dala krájet.

Na stole lahev vína, tři skleničky, dva popelníky, krabička cigaret a tabatěrka, mobil a 32 karet. Trefy, piky, kára a herce. Vedle nich i tři papíry k průběžnému zapisování výsledků. Kolem stolu tři židle a tři hráči.

Željko, Jozo a Radić.

Radić míchal a rozdával. Začíná licitace. První na řadě je Željko:

„Tak jo, pánové, rovnou říkám, že hraju betla z ruky.“

„To ti nevyjde,“ pronese suše Radić, „ale jak chceš. Kdo chce kam, pomozme mu tam.“

Željko se šibalsky usměje: „To se ještě uvidí.“

Jozo se zasměje a natáhne se po skleničce. „Tak jo.“

Na partii preferansu se v Radićově venkovském stavení scházejí docela často. Většinou v této sestavě.

Hra může začít. Vynáší Željko. Následuje Jozo. A po něm Radić.

Zdvih patří Jozovi. Nyní zahajuje on. Pokračuje Radić a končí Željko. Štych bere Radić.

Ve třetím kole si Željko dává načas. Potahuje se za knír. Chvatně si zapálí další cigaretu a až pak odhodí kartu. Zdvih připadne Jozovi.

Následuje dalších sedm výnosů a štychů. Všechny získají Jozo nebo Radić. Ani jeden Željko. Žebrák neboli betl – spočívající v tom, že hráč, který ho ohlásí, nezíská žádný štych – se mu podařil.

„Kurac!“ uleví si Jozo, když zapisuje výsledek hry.

„Hrome, jaks to udělal,“ kroutí nechápavě hlavou Radić, „byl jsem si jistý, že aspoň dvěma štychům se nemůžeš vyhnout! Zvlášť když jsi zahrál tu svou etudu hráče v úzkejš.“

„Holt jsem jen tam, kam jste mi pomohli, pánové,“ usmívá se Željko a spokojeně hledí na vývoj skóre. „Za to vám patří velké poděkování. A proto: mohu vám jako náplast dolít *malo bjeloga*, vašnostové?

„No jo no, začátečníci mají dycky kliku,“ vrátí mu to Radić a sáhne po svých marlborkách. „Ale vono to nepotrvá dlouho, brachu.“

* * *

Preferans hrají nejraději v noci. Když den a jeho zvuky odejdou spát, nastane kolem karetního stolu magická atmosféra, umocněná starodávným lustrem a zeleným ubrusem. Nikdy nezačnou před desátou a občas skončí až k ránu.

Tentokrát partii zahájili po jedenácté, ačkoli k Radićovi dorazili už o půl desáté. Jako ve většině případů totiž před hraním dali kávu a jednoho nebo dva panáky. Zaboření do hlubokých křesel při tom probírali novinky. Politiku, fotbal, házenou, vodní pólo, celebrity, ale samozřejmě i osobní prožitky a události. Speciálně si připili, když jim Radić pyšně oznámil, že se druhé vnouče v bříšku už pořádně hýbe.

Otevřeli i flašku vína a Željko nakrájel pršut z kýty, kterou přivezl z Istrie. Náhdera! Pohodička.

* * *

Po Željkově úspěšném žebrákovi odehráli dalších osm her, při kterých se komunikace omezila na nutnou licitaci a určení hry. Jinak monotónní šustění karet, sem tam zaklení, kýchnutí nebo odkašlání.

Všichni hlavní hráči v jednotlivých hrách uspěli. Jednou Jozo, třikrát Radić a čtyřikrát Željko. Je výrazně nejbližší k tomu, aby z upisované stovky bodů negativního základního vkladu došel k nule.

„Pauza,“ nahlásí Radić. „Musím se protáhnout. Dáte si taky kafe?“

„Kdepak, to už bych neusnul do dalšího večera.“

„Šak sme ještě neskončili. Jde ti to dnes dobře. Podezřele dobře,“ pozvedne Radić obočí a zamíří ke kávovaru.

Željko něco zahuhlá pod vousy a natáhne se po mobilu. Při hře ho vypíná, ale v přestávkách kontroluje došlé zprávy.

Skutečně se ozve pípnutí signalizující došlou SMSku. A ne jedno. V rychlém sledu za sebou hned čtyři.

„Co je to?“

Nasadí si brýle na čtení a unaveně zamžourá.

„Do pr—!“

Čte znovu. Pak brýle odloží a na okamžik schová tvář v dlaních.

„Co je?“ všimne si toho Jozo.

„Ale nic,“ odpoví Željko hlasem bez nálady, „nic. Jen jeden klient.“

„Klient? Myslel jsem, že už jsi skončil.“

„Jo, skoro.“ Nadechne se, jako by chtěl něco dodat, ale místo toho se obrátí k Radićovi, který to od kávovaru bere se zastávkou u pršutu.

„Změnil jsem názor. Udělal bys mi taky jedno presso? Dlouhý. S trochou studeného mlíka.“

* * *

Pokračují ve hře. Dvakrát za sebou vyhraje Radić.

* * *

„Mícháš!“

„Cože?“

„Spíš, chlape, nebo co?! Mícháš a rozdáváš.“

Željko popadne karty a mechanicky ruce nastaví k preferansovému míchání.

„*U redu.*“

Už tenkrát na vysokoškolských kolejích, kdy hru hrál v životě poprvé, mu do hlavy vtloukali, že to není žádnéj žolík, a že se proto musí míchat dvě poloviny karet zasunutím proti sobě, tak aby šla jedna skrz druhou. Aspoň třikrát. Jinak se karty dobře nezmíchají.

Nabídne balíček ke snímání a začne rozdávát. Nejdříve každému pět karet. Pak položí dva listy do talónu a následně rozdělí zbytek.

Následuje dražba. Jozo licituje na „dva“, ale Željko navýší na „tři“. Radić zahlásí „dál“. Hru tak vydraží Željko.

Natáhne ruku a vezme talón. Otočí obě karty a ukáže je protihráčům. Pak listy vloží mezi další karty rozevřené v levici. Několik sekund přemýšlí a vrátí na stůl nový talón.

Poté určí hru: „Hraju herce.“

„*Dođem,*“ zahučí Jozo.

„*Dođem i kontra,*“ zahlásí Radić fleka.

Željko zkontroluje své karty. Kárové eso, desítka a sedmička, trefový janek, desítka a osmička, hercové eso, dáma a sedma a pikové eso.

Začne hra.

Vynáší Jozo. Uprostřed stolu přistane trumfový král. Radić odpoví devítkou stejné barvy. Barvu ctí i Željko eso.

Štych patří Željkovu. Nyní vynáší on.

Trefová desítka. Jozo ji přebíjí trefovou dámou. Kolo uzavírá trefová devítka. Zdvih bere Jozo.

A začíná. Kárový král. Kárová devítka. Eso téže barvy.

Željko se rozjíždí pomalu, ale – jak kalkuloval – zabere včas. Před posledním kolem má na kontě pět štychů.

Tak ještě jeden a má to v kapse.

Vynáší károvou sedmu. Nejnížší karta, ale to nevádí. Protihráči už káry ani trumf nemají.

Jenže se fatálně přepočítal!
 Na stůl se snáší další kárový list. Radićova osmička.
 Neuvěřitelný! Kde ta se tu vzala!
 Ani Radić a Jozo nechápou.
 Tohle se Željko už dlouho nestalo.
 Željko popuzeně popadne tabatěrku a mobil a zamíří na zahradu.
 „Zasraný karty!“
 „Pff!“ odfrkne si Radić směrem k Jozovi. „Nějak mu odešla forma.“
 „To jo. Myslím, že ho nějak rozhodily ty SMSky.“

* * *

Když se Željko vrátí, směje se na něj pohárek *lozy*.
 „Usoudili jsme, že potřebuješ dalšího panáka. Dvojitýho.“
 „Hvala,“ poděkuje Željko a bez váhání skleničku vyprázdní. Posadí se a disciplinovaně si запиše údaje k poslední hře.
 „Co se děje, chlape,“ nepřestává na něj zírat Radić. „Nějak nejsi ve svý kůži, co? Jozo říkal, že tě trápí nějaký klient. O co jde?“
 Željko zvedne oči. „Jste zvědavý jak opice.“ Usměje se: „Už je to vyřešeno. Nic vážného. Ale když vás to zajímá...“
 Vypráví jim o setkání s Jasnou Lončar a jejím zabitým dědovi.
 „Hmmm, zajímavé,“ zhodnotí to Radić. „Cos jí řekl? Jdeš do toho?“
 „To je právě to. Dva dny jsem přemýšlel, jak se z toho vyvlíknout. Říkal jsem si, ty starej blázne, nekomplikuj si život a upaluj do důchodu. A už vůbec se nepleť do nějaký válečný kauzy.“
 Radić přikývne: „Takže *pass*?“
 „Jo, než jsem odjel sem, napsal jsem jí, že ne. Ale že jí můžu pomoci najít někoho jinýho. Myslel jsem, že to tím skončilo. Jenže ne.“
 „Co bylo v těch zprávách?“
 „Nejdřív, že takhle se neodpovídá, že jsem jí měl zavolat. Což má pravdu, ale mně se do toho vůbec nechtělo. No a pak začala prosit, ať si to ještě rozmyslím, že mi fakt věří, že nikdo jiný to bejt nemůže a takový ty řeči. A ať každopádně zavolám.“

„A zavolals?“

„Jo,“ přikývne Željko. „Nejdřív jsem chtěl volat až ráno, ale nešlo mi to z hlavy. Však jste to viděli. Takže jsem jí zatelefonoval teď.“

„A?“ zeptá se pro změnu Jozo.

„Ta ženská si nedá říct. Tlačila to tolik, až jsem ji upozornil, že by tou záležitostí neměla být tak posedlá. Protože kdo otevírá staré hroby, může v nich sám skončit.“

Jozo hvízdne. Radić se pobaveně zazubí. „Ty seš teda diplomat. To zní skoro jako výhrůžka.“

Željko po něm šlehne pohledem a zamračí se.

„Takže tě poslala někam a položila to? Nebo přidala i sbohem?“

„Ani jedno ani druhý!“ zabručí advokát. „Ten případ беру.“

—— zpráva v záhřebském deníku, prosinec 1991

VRAŽDĚNÍ CIVILISTŮ V TOČEVU A OKOLÍ

Ministerstvo národní obrany dnes na mimořádné tiskové konferenci informovalo o dalších hrůzných zločinech spáchaných okupanty.

Poté, co jednotky generála Pantiće v rámci slavonské ofenzívy osvobodily Točevo a okolní obce, objevily otřesné důkazy teroru páchaného nepřítelem proti naší zemi a lidem. Teroristické skupiny, podporované federální armádou, zde těsně před příchodem našich ozbrojených sil povraždily na sto padesát bezbranných civilistů, zejména starších osob.

Mnohé oběti byly umučeny nebo upáleny zaživa. Rovněž všechny domy našich starousedlíků byly poničeny a zapáleny. Zkáze neunikl ani točevský poutní kostel svaté Anny, který byl doslova srovnán se zemí.

Počet zavražděných zřejmě není konečný. Mnoho osob se stále pohřešuje.

Není pochyb o tom, že tyto zločiny jsou dalším důkazem etnické čistky systematicky prováděné okupanty na našem území. Ministerstvo národní obrany uvedlo, že podrobná zpráva o točevském masakru bude bezodkladně zaslána generálnímu tajemníkovi OSN, prezidentovi USA a dalším představitelům mezinárodního společenství.

—— Záhřeb, březen 2019

„Takže tam bydlel sám?“

„Určitě. Od smrti babičky byl sám. I když tam občas nechával někoho přespat nebo pár dní bydlet.“

„Jak to myslíte?“ zareaguje Željko se zvýšeným zájmem.

„Míval dost známých,“ odpoví Jasna. „A byl hodně činorodej. Tuhle něco koupil a pak zase jinde prodal. Vzpomínám si, že když jsem tam jako dítě jezdívala, míval třeba velký demižony s vínem, který pak prodával některým místním.“

Sedí u stolku v zastřešené části terásy kavárny Funda, což má dvě výhody. Nepadá na ně večerní deštík a Željko může neomezeně kouřit.

Už se smráká. Jasna dříve nemohla. Kromě záležitosti s vypátráním dědova vraha využívá krátký pobyt v rodné zemi i k vyřízení dalších věcí. Už v úterý se vrací do Německa.

„Jak dobře jste vlastně svého dědu znala? Jaký byl?“

Jasna uchopí oběma rukama šálek s kávou a na moment se zamyslí.

„Jako úplně malá jsem se ho spíš bála. Připadal mi přísný. Nepřístupný. Ale asi to bylo jen tím, že to moc neuměl s dětmi.“

Željko přikyvuje a Jasna pokračuje: „Pak se to zlepšilo. Znal spoustu věcí a uměl o nich vyprávět. Měl rád filmy a historii. Rádi jsme s bráchou poslouchali, když nám povídal o cizích zemích a o tom, co se v nich stalo. Říkal věci jinak, než jsme se učili ve škole. A to se mi líbilo. Ale pak jsme se odstěhovali do Německa, a návštěvy téměř ustaly.“

„Kdy jste se tam odstěhovali?“

„V roce 1987.“

„Byl váš děda politicky aktivní? A národnostně?“

„To ani ne. Asi jako každý jinej v těch smíšených územích. Myslím si, že tam byl docela klid. Zhoršilo se to až pak.“

„Takže se nijak neangažoval? Neměl spory s lidmi jiných národností?“

Jasna se zasměje. „Myslíte se Srby? To je zvláštní otázka.“

„Proč?“

„No protože je přece jasný, že tam vraždili podle etnického klíče. Kdo nebyl jejich, toho zabili. Nejen v Ogorličí. Nemusel být angažovaný, aby ho oddělali.“

„Jasně,“ zabručí Željko. „Ale musím se ptát na všechno, co by mohlo vést ke konkrétnímu pachateli.“

Chvilí je ticho.

Pak se rozhoří další cigareta a s ní přijde otázka: „Víte o někom z vesnice nebo z Točeva, kdo to přežil – kdo třeba stihl včas odejít – a kdo by mi o něm mohl říct víc?“

„To mě už taky napadlo, ale nikoho jsem nenašla. Zнала jsem několik lidí, s kterými se v místě setkával, a i táta si na pár jmen vzpomněl. Ale buď je taky zmasakrovali, nebo žijí kdoví kde. Do Ogorliče se každopádně nevrátili. Byla jsem tam několikrát. Hledala jsem je.“

„Ok,“ sklepe Željko popel, „zkusím někoho najít. Jsou jejich jména ve složce?“

„Da. Ale bohužel toho moc není.“

„Nevadí,“ uklidňuje advokát i sebe, „mimochodem možná bych rád pohovořil i s vaším otcem. Bývá někdy v Záhřebu?“

„Je docela nemocný, takže už příliš necestuje. Ale můžete si zavolat.“

„A váš bratr Filip?“

„Filip si už na dědu moc nepamatuje. Upřímně řečeno,“ povzdechne si Jasna, „jeho ta věc ani příliš nezajímá. Žije si svůj život v Anglii.“

Željko opět přikývne. „A vaše matka? Víím, nestýkáte se, ale i ona by mohla něco vědět. Třeba nějaké kontakty na sousedy a známé vašeho dědy.“

Jasna rozhodí rukama a našpulí rty. „Pochybuji, že vám něco řekne. Když od nás odešla, přestali jsme ji zajímat. Žije pro svou druhou rodinu. Jak už jsem vám řekla, v podstatě se nevidáme.“

Z tónu hlasu je jasné, že jakékoli matčino zapojení do případu je nežádoucí.

No dobrá, pomyslí si Željko, snad se bez ní obejdeme. A kdyby ne, tak se to nějak udělá. Emoce a antipatie faktům škodí.

„Chápu. Ještě mě napadla jiná věc. Vycházím z toho, že domy obětí byly nejen zapáleny, ale i vyrabovány. Bylo tomu tak i v případě vašeho dědy? Možná by nás ukradené věci mohly dostat na stopu konkrétního pachatele. I když je to spousta let.“

Jasna zamyšleně pokývá hlavou: „Dobřej nápad. Ale nevím. Nikdo z naší rodiny se tam tehdy po masakru osobně nedostal, aby zjistil, co zmizelo. Krátce poté to tam znovu obsadili a okupovali až do pětadevadesátého. A to už z dědova domu zbyly jen trosky. Našla jsem v sutinách jen několik drobností. Pár ohořelých knih, kusy nábytku a oblečení, boty. Nic vyloženě osobního. Ani jedinou fotku, dopis, nic... I ten babiččin obraz Zdravas Maria, který mi ji nejvíc připomínal, samozřejmě zmizel. A jestli si ho někdo přivlastnil? Možná jo, ale nic o tom nevím. Kdo ví, kam se taková věc za války mohla dostat.“

Željko se zachmuří: „To je mi moc líto. Hmm... A v protokolu o ohledání místa činu taky nic není?“

„Nemám ho k dispozici. A moc ráda bych ho viděla. Dostanem se k němu?“

„Doufám, že ano. Zatím nevím, kde se teď protokol i celý spis nachází, ale zjistím to.“

—— Záhřeb, duben 2019

Sportbar Tempo funguje v přístavku uspošské sportovní haly od nepaměti. Vybavením ani čistotou nevyniká, přesto má své kouzlo a věrnou klientelu. K ní se řadí i stolní tenisté, kteří v místní tělocvičně pořádají pravidelné pingpongové soutěže. Včetně veteránské ligy, kterou Željko hraje za PK Šljivanica.

Právě do Tempa Željko vzal svého kamaráda Bora, soudce, aby s ním po dnešních zápasech probral poznatky k Lončarově případu.

Bar je téměř zaplněný, ale v nekuřácké části zůstalo hned několik neobsazených stolů. Právě zde, v koutě nejméně rušeném zvukem sportovních kanálů linoucích se z velkoplošných obrazovek, Boro popíjí první třetinku Kozla. Aktovku i plášť přehodil na židli vedle sebe.

Kromě lásky a sklenice má před sebou i pár papírů a brýle na čtení. A taky stojánek s nápojovým menu. Za ním, na druhé straně stolu, se nachází pálka značky Stiga. A taky jedno *veliko točeno*. A Željko.

Chvilí hovoří o stolním tenisu a posledním kole fotbalové ligy. Pak Željko objedná další pivo a bez přípravy nadhodí: „Tak cos zjistil?“

„No spíš začni ty. Ať se nenamáhám s tím, co už víš.“

„No o moc víc, než co mi řekla klientka, nebo co je v těch pěti rozsudcích, toho zatím nebude. Ale ok, jak chceš.“

Zašmátrá v kapse své sportovní bundy a vytáhne z ní několik pomáčkaných listů. „*Evoga*.“ Trochu neobratně na kořen nosu umístí brýle na čtení, nakloní se nad poznámky a čte:

„Takže: k točevskému masakru došlo jedenáctého prosince 1991 v noci a časných ranních hodinách. Mezi zabitými byl i děd mojí mandantky Jasny, Goran Lončar, žijící sám v domě na okraji Ogorlice, vesnici sousedící s Točevem. Podle informací, které mi poskytla Jasna, byl zabit střelnou zbraní a taky zohaven.“

Těla obětí, včetně Lončara, objevili téhož dne odpoledne naši vojáci. Armáda informovala policii a ta ještě večer a v noci provedla prvotní ohledání místa činu. Teda vlastně míst činu. Museli to asi brát fofrem. Ale dobře, že to udělali, protože dvanáctýho pak začalo hustě sněžit.

Na základě výsledků přípravného vyšetřování bylo proti několika osobám zahájeno trestní stíhání a věc byla přidělena vyšetřujícímu soudci Slavićovi. Vyšetřování samozřejmě komplikovala skutečnost, že oblast krátce po masakru znovu okupovali srbsští povstalci a měli ji v moci až do osvobození Slavonie v létě 95. To v praxi znamenalo, že – co je mi v tuto chvíli známo – nedošlo k žádnému odsouzení a zřejmě ani podání obžaloby. Výjimkou je samozřejmě Vladimír Marko.“

Željko se odmlčí a dopřeje si další doušek piva.

„Teda, abych byl přesný, v případě Marka probíhalo trestní stíhání už od jara 1991 v souvislosti s veřejným podněcováním k přičlenění Slavonie k srbskému velkostátu, k odstranění nesrbských národností ze Slavonie a k omezování a potlačování práv a svobod národnostních,

náboženských a jiných skupin. Po Točevu a dalších akcích MNO v regionu bylo jeho trestní stíhání rozšířeno i o podněcování k válečným zločinům a genocidě a taky velení paravojenským jednotkám, které se zločinů dopustily.

V září 1992 vydal soud v Osijeku rozsudek v řízení proti uprchlému, ve kterém Marka shledal vinným z trestných činů podněcování k nenávisti vůči skupině osob. Konkrétně zaprvé v podněcování nenávisti k chorvatskému národu, jakož i dalším etnickým a náboženským skupinám ve Slavonii i jinde, a podněcování k omezování jejich práv a svobod. Zadruhé v aktivní účasti na činnosti skupin a organizací hlásajících a provádějících diskriminaci, násilí a rasovou a náboženskou nenávist vůči chorvatskému národu a dalším etnickým a náboženským skupinám ve Slavonii i jinde. A dále z podpory a propagace terorismu, vyhrožování terorismem a účasti v teroristické skupině.

Nevyhověl však obžalobě, pokud šlo o tvrzené vedení uvedených skupin, jelikož tento skutek se nepodařilo prokázat, ani stran spáchání trestných činů proti lidskosti, ať již ve formě přímé účasti na takových zločinech, nebo podněcování k nim. Marko byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce pěti let a devíti měsíců. To pak po odvolání státního zástupce potvrdil i Nejvyšší soud.

K výkonu trestu každopádně nikdy nedošlo, neboť se Marko od podzimu 1991 trvale nachází mimo dosah chorvatské jurisdikce.

Marko byl stíhán i mezinárodním trestním tribunálem, a to i pro některé zločiny spáchané v Točevu. Mezi body obžaloby – uvádějícími zločiny proti lidskosti, perzekuce z rasových důvodů a porušení zákonů a zvyklostí války – byla uvedena i účast na zločinném spolčení majícím za cíl trvalou deportaci a násilné přesídlení nesrbských etnik z oblasti Točeva a jiných částí Slavonie, jež spočívalo v organizování a vedení paravojenských oddílů, včetně spáchání rasové a národnostně motivovaných vražd příslušníků nesrbských etnik.“

Odkašle si a pohlédne na Bora. Když si ověří, že kamarád pozorně naslouchá, narovná si brýle a pokračuje.

„Proces byl zahájen v roce 2005. V roce 2012 vynesl MTT rozsudek, jímž Marka odsoudil k šestnácti letům odnětí svobody za zločiny proti lidskosti spáchané na území bývalé federace, avšak nikoli za činy, k nimž došlo v Točevu, respektive v Ogorlici. V odůvodnění bylo uvedeno, že vina Marka v této části obžaloby nebyla prokázána. To potvrdil i rozsudek v odvolacím řízení.

Tolik k Vladimiru Markovi. Po roce 1995 se vyšetřování znovu naplno rozběhlo. Ačkoli se rozšířil počet stíhaných a byly vzneseny další obžaloby, zjevně nedošlo k žádnému odsouzení, které by se týkalo Gorana Lončara nebo jiné oběti z Ogorlice. Výjimkou mohl být Miro Bačić, který podle všeho velel jednomu likvidačnímu oddílu MNO, jenž se podílel na masakru, a který byl v dané věci stíhán jako uprchlý už od jara 1992. Usnesení o zahájení trestního stíhání jsem ale zatím neviděl. Nevím, jestli ho stíhali i za vraždu Lončara. Každopádně v připravované obžalobě ho zřejmě z Lončarovy smrti nevinili, protože podle Jasny jí vyšetřující soudce i státní zástupce na její dotaz ústně sdělili, že Bačić vrahem jejího dědy není.

I tak ale Bačić samozřejmě mohl být zdrojem velmi konkrétních informací, kdyby se dostal před soud. Jenže nakonec nedošlo ani k podání obžaloby, protože mezitím v říjnu 1992 padl při vojenských operacích v Bosně a jeho trestní stíhání bylo zastaveno.

Po volbách v roce 2001 zvláštní parlamentní komise iniciovala nové prošetření případů válečných zločinů, ale nemám informace, že by to vedlo k trestnímu stíhání dalších osob relevantních pro vraždy v Ogorlici. Mohli se však objevit další podezřelí. K těm údajům se ale bez přístupu ke spisu, který je zřejmě stále na osijeckém státním zastupitelství nebo župním soudě, těžko dostanu.

No a konečně jsem zjistil, že loni státní zastupitelství obžalovalo osmnáct osob za válečné zločiny spáchané v roce 1991 v Točevu, Lansonících, Kometavech a okolí, včetně prosincového masakru. Hlavní líčení se zatím nekonalo. Znění obžaloby nemám, ale pozítří mi ho přinese jedna známá, novinářka.

Kromě tohotohle mám ještě pár dalších informací k osobě Lončara, ale jen ty, co mi o něm sdělila Jasna... Takže asi tolik. Seš na tahu!“

„Teda, *svaka čast*, pardále. Pěkně sis to sepsal. To koukám.“

„Dík,“ zašklebí se Željko. Boro dobře zná jeho odpor k dlouhému sepisování.

„Ok, tak teď já,“ usměje se Boro a sáhne po svých pečlivě urovnaných poznámkách. „Poptal jsem se kolegy soudce v Osijeku a taky jednoho mohykána na tamním státním zastupitelství. Něco mi k tomu poslali, pár dalších informací mi sdělili jen ústně. Většina tohotohle spisového materiálu je přístupná pouze na základě povolení a zejména po prokázání právního zájmu. Možná by to pro tebe ale nemusel být problém. Nejsem v téhle oblasti expert, ale kdyby tě Jasna jako nepřímá oběť oficiálně písemně pověřila, abys za ni soukromě pátral po pachateli vraždy jejího dědy, mělo by to k prokázání právního zájmu stačit.“

Željko si prohrábne knír. „Myslíš? To je dobrá zpráva! To stojí za další cigaretu, Boro. Jen pět minut. Ok? Pojď taky na chvíli ven.“

„Seš závislák, Željac. Všechn sport si tím neguješ. Říkám ti to už potisící, ale je to jak mluvit do zdi. Jen běž, já počkám tady.“

Željko něco pobaveně zabrblá a zamíří k východu.

Zpátky je už za čtyři minuty. „Hned jsem Jasně zavolal. Je ještě v Záhřebu. Tak to zítra sepíšeme a necháme i notářsky ověřit.“

„Prima,“ konstatuje Boro. Počká, až se jeho o hlavu vyšší kamarád znovu vsouká za stůl, a pak pokračuje.

„Ty dosavadní rozsudky jsi shrnul dobře, ale neúplně. Interní vyhledávač mi našel další tři relevantní kauzy. Jsou to rozhodnutí z roku 1994, 1997 a 2004. Pak je potvrdil i nejvyšší soud. Nečetl jsem je, ale hned mi padlo do oka, že v každém z nich byl jen jeden odsouzený. Takže jestli ti to s Lončarem pomůže, to nevím. Dají se najít i na portálu ministerstva spravedlnosti. Ale nejsou v plném znění a osoby jsou označeny pouze iniciálami. Jako Jasnin mandatář můžeš ofiko požádat o plné verze, ale určitě to potrvá. Rychlejší bude, když tě na to nechám hodit oko u mě v kanclu, jestli chceš.“

„To bys byl hodnej.“

Boro příkřívne a pokračuje: „Co se týče Bačiće, zjistil jsem, že policie ho zprvu teoreticky podezřívala z přímé či nepřímé účasti na až dvaceti vraždách spáchaných toho dne v Točevu a Ogorliči. Včetně Gorana Lončara. Ale v usnesení o zahájení trestního stíhání proti uprchlému Bačićovi zaslaném jeho ustanovenému obhájci jsou uvedena konkrétní jména pouze dvanácti osob, na jejichž zabití se Miro měl podílet, a Lončar mezi nimi už nefiguruje. Zároveň však usnesení nevylučuje vinu Bačiće taky za další vraždy, k nimž tam tehdy došlo, takže se i vyšetřující soudce mohl Lončarem při vyšetřování zabývat. A taky to prý udělal. Navíc, pokud jde o připravovanou obžalobu, byla podle všeho koncipována šířeji. Měla zahrnovat i trestné činy, kterých se dopustil od obsazení Točeva. Ale detaily neznám.“

Željko se nespokojeně zamračí.

„*Pitaj Jasnu*,“ zavtipkuje Boro na odlehčení.

„*Pitam tebe*, Boro. Jedna z mých otázek, kterou jsem chtěl prodiskutovat, se týkala právě toho, že nevím, jestli se přímo Lončarem zabýval i vyšetřující soudce v rámci trestního stíhání, ať už Marka, nebo Bačiće. Částečně jsi odpověděl ohledně Bačiće, ale co Marko?“

„Marko tě zajímat nemusí. Sámš mi řek, že ta Jasna chce toho, kdo konkrétně Lončara zabil.“

„To jo. Marko byl tehdy prokazatelně v Bělehradu. Ale v materiálech k jeho stíhání by mohly být nějaké vedlejší informace, něco, co by vedlo k nějaké stopě.“

„To je klidně možné. Dokumenty, výpovědi v přípravném řízení a podobně. A propos svědci: mohlo by tě zajímat, že v Bačićově případě vyšetřující soudce připravoval obžalobu mimo jiné na výpovědi dvou očitých svědků, kteří tu událost přežili. Jeden včas utekl do lesa a druhý se stihl schovat ve sklepe.“

„Super, žijou ještě? A nejsou to ti z obžaloby proti Markovi?“

„To nevím. Ale identitu ti zjistit můžu. Pokud to nezvládneš sám.“

„Ok, uvidíme. Co tam máš dál?“

„No, docela mě dostaly informace o tom, v jakém stavu Lončara našli. Co ti řekla jeho vnučka?“

Željko protáhne obličej. „Prý ho pěkně zřídili. Několikrát ho střelili zblízka do hlavy a pak zohavili nožem. Byla to kastrace.“

„Tak nějak. Ten můj známý říkal, že je lepší rovnou si přečíst pitevní protokol. Prostě poprava. Každopádně s tou kastrací to je přehnaný. I když dva řezy směřovaly přes kalhoty do oblasti genitálií.“

„Proto tydle kauzy nemám rád,“ zafuní Željko, „ujetý válečný běsnění! Plný krve a vykotlaných mozků! Jen násilí.“

Boro na kamaráda tázavě pohlédne: „A přesto do toho jdeš? Už ti, chlače, není třicet. Ani čtyřicet. A tohle nebude jen papírování.“

Željko přikývne. „Možná právě proto. Ještě na to mám. I fyzicky. Sem tam pořád trochu boxuju.“

Soudce svráští obočí. „To myslíš vážně, Željac? V pětasedesáti budeš lovit válečný zločince? S pěstmi a pistolkou?“

„Když to bude nutný. Jako s Pernícem. Nebo s Leljakem.“

Boro si poklepe prstem na čelo. Zná ty případy. Pedofilního vraha Perníce Željko uštval ještě jako policista. Protože při tom neváhal porušit předpisy a šéfovy rozkazy a Perníce při potyčce před zatčením zřídil tak, že o sobě pár hodin nevěděl, postavili ho na dva týdny mimo službu. Leljak ve velkém kšeftoval s kradenými auty. V druhé polovině devadesátých let se jeho zájmy zkřížily se zájmy jednoho z prvních Željkových klientů coby advokáta. Leljak usoudil, že snaživý advokát si zaslouží lekci. Protože měl doma vlastní posilovnu, požíral steroidy a hýřil sebevědomím, rozhodl se akci provést sám. Jenže narazil. Několik direktů zastavilo počáteční elán, po pravém háku upustil baseballovou pátku a následný zvedák na bradu vše dokončil.

„Probud' se, chlače. Při každém setkání si stěžuješ, jak tě bolí v zádech, občas našlapuješ jak mořská víla z eldeenky, a najednou chceš přepnout na Drsnýho Harryho?!“

Željko vyvalí oči a vyprskne smíchy.

„To víš, že ne! Jen když budu muset.“

—— Záhřeb, duben 2019

Zpoza skleněných výplní balkonových dveří doléhá zvuk televize. Americká angličtina. Hollywoodský film v původním znění s titulky.

Željko ho zapnul tak před půl hodinou, kdy byl příběh na začátku. Nějaký thriller. Mohlo to být zajímavé.

Jenže pak se to zvrtilo. Zvuky filmu teď v pravidelných salvách přerikují vyčítavé hlasy Nely a jejího přítele Dada.

Po chvíli neutrálního naslouchání a marných pokusů rozvášněnce zklidnit se už chystal odejít a nechat je, ať si to vyříkají bez diváků, ale Nela ho zadržela.

„Ne, *tatek*, nechod! Seš dneska náš jedinej host a ještě tam mám upečenou *orahnjaču*. Tu podle babičina receptu.“

Tak nešel. Nechal si od Dada dolít víno, ale koláče se zatím nedočekal. Rozmrzele se proto i s Lorkou uchýlil na balkon.

Zapálí si cigaretu a nasadí ji na špičku.

Cigaretové špičky začal používat někdy před třemi lety. Na přání Nely. Roky do něj hučela a hučí, jak kouření škodí. A že toho musí nechat. Anebo aspoň omezit. Aby ji uchlácholil, přistoupil na to, že bude používat špičku s filtrem.

V zásadě s tím nemá problém. Proč neudělat aspoň něco, když nedokáže přestat s kouřením jako takovým? Pokud to vážně pomáhá... A navíc jsou ty špičky docela elegantní. Potíž je jen v tom, že někdy ji zapomene doma. Anebo mu přijde rychlejší jednoduše si zapálit. A občas má dojem, že bez špičky cígo chutná líp.

Takže Nelino přání plní, ale ne pořád.

Spor v obýváku pokračuje: „Celej kumbál je plnej amalgamátorů, lamp, krabic s amalgamem, turbínek a dalších krámů. Takže mi tu ne tvrd', že ti nevycházím vstříc!“

„To holt potřebuju ke své práci. Ty máš zase svoje slovníky a učebnice!“

„To se přece vůbec nedá srovnávat! Všechny moje pracovní pomůcky se vejdou do tří poliček. Ale ty nám děláš z bytu skladiště!“

Željko natáhne kouř do úst a zahledí se na noční oblohu. Lze rozeznat jen pár hvězd. V Záhřebu je silné světelné znečištění. Na Jadranu jsou hvězdy vidět líp.

„Je to moje práce, *pičku materinu!*“

„Práce,“ zazní s ironickou příchutí, „spíš otročina. Dřeš se jak kůň a odměna mizerná!“

Do háje, odfrkne si Željko. Fakt by tu neměl být.

Nela řekla jedinej host. Co to vlastně dneska s Dadem slaví? Že by výročí seznámení? To by tu určitě bylo víc lidí. Minimálně Senka.

On na tahle data moc není. Samozřejmě ví, kdy se Nela narodila a kdy má svátek, ale žádná z těchto událostí na dnešek nepřipadá.

No ono je to vlastně jedno, co chtěli slavit. Protože neslaví. Pitomě se hádají. Přitom tahle hádka stejně nic nevyřeší. Každý to vidí ze svého pohledu. Přitom oba se mají rádi. A oba vlastně chtějí to samý.

Hlasy na chvíli utichly. Dado asi shromažďuje municí k protiútoky.

Žabomyši spory. Ale holt vzduch se občas musí pročistit.

Željko by přirozeně mohl mít tendenci stavět se na stranu své dcery. Ale život ho naučil nechávat si v takových situacích odstup. Emoce jednoho spláchnou jak vodopád. Ale dole je už zase klidná voda. A sám navíc nejlíp ví, že jakkoli je Nela zlatá holka, umí být ostrá jak cirkulárka.

Neumí totiž vypouštět páru průběžně. Když se objeví křivdy a frustrace, nejde do boje a snaží se dál být milá. Jenže se to v ní časem nakupuluje a nakonec dojde k erupci.

Prostě každý jsme nějakej!

Zatímco Željko na balkoně dumá, na opačné straně skleněné výplně se Dado pustil do demonstrativního vyklízení komory.

„Můžeš mně říct, co děláš?“

„Co asi?!“

„No právě, co asi?! Proč tady krámuješ?!“

„Uvolňuju ti komoru, abys v ní měla místo. Třeba na tu tvou pořádnou práci! Tu nemizernou!“

„No to je paráda! A kam ty krámy strčíš?! Pod postel? Nebo do kuchyně na stůl?!“

„Nestarej se! Hlavně si sem narovnej ty své báječný knížky. A diplomy v rámečku. Vlastně si je rovnou pověš na venkovní futra, aby každé věděl, jakou geniální supervýdělečnou práci máš ty!“

„Jsi směšnej! Rozčiluješ se jak malý děčko!“

„Já? Jasně. To sedí. Když dojdou argumenty, nasadí se psychologie. Ta by ti taky šla! Jen na ni ještě nemáš certifikát.“

„To ne! Ale na jiný věci jo! Na rozdíl od tebe!“

„Ohó. Jasně! Paní magistra promluvila. A plebejec bez titulu obdivně zírá s otevřenou pusou!“

„Posluž si! Anebo teda zírej! Dělán, co mě baví, dělám to dobře... A v pohodě mě to užíví!“

„Mě taky! Jenže zapomínáš, že splácíme ten úvěr!“

„Kterejs chtěl ty! Ty sis vymyslel tak vysoký měsíční splátky!“

„A proč?! Protože je to přece výhodnější. Celkově! Furt o tom mluvíme a furt zase znova to vytahuješ!“

„Protože mám recht!“

„Blbost! Protože vždycky musíš mít pravdu! I když ji nemáš! Houby tomu rozumíš, ale furt nad vším mudruješ!“

Poslední věta rozhodně k uklidnění nepřispěla. Nelina tvář zrudne ještě víc. Dado okamžitě ví, že to přehnal. Téměř fyzicky se prikrčí, aby zachytil neodvratný výpad.

Jenže ten nepřijde.

Místo něj Nela v úleku rozšíří oči a vrhne se k balkonovým dveřím.

„Tatííí!“

Navzdory zrcadlení interiéru je přes skleněnou výplň balkonových dveří vidět, že Željko má jen krk a hlavu. Zbytek těla zmizel.

Nela vezme za kliku a hned je na balkoně. Dado běží těsně za ní.

„Tatek! Co to děláš!“

Željko vykuleně hledí. Přitom se dál křečovitě drží zábradlí, které před chvílí přelezl na úzkou římsu.

„Spadneš!“

Z advokátových úst zazní pouze: „Do háje!“

„Lez zpátky!“ zařve Nela.

Dado ji odstrčí, popadne Željka za rameno a pravou paží a vši silou ho táhne do bezpečí.

Nela se okamžitě přidá a tahá za tátovu levou ruku.

Željko supí. Rozkašle se. A přitom huhlá: „Já sám. Já sám!“

Asi by se přes zábradlí sám dostal jednodušeji, ale takhle je to si-
chr. Horní polovina těla se v důsledku spojené tažné síly překulí přes
kovové madlo. Gravitace se postará o zbytek.

Všichni tři se svalí na balkonovou dlažbu.

„Co se stalo, *tatek*? Co tě to napadlo?!“

„Není vám něco, Željko?“ naléhá Dado.

„Všechno je v pořádku. Všechno ok. Máte baterku?“

„Baterku?“ zopakuje udiveně Nela a mne si naražený loket.

„Jo, baterku. Spadla mi tam špička. Myslel jsem, že ji vidím na kraji
římsy. A že si ji podám. Ale asi spadla až do křoví dole.“

—— Ogorlić, prosinec 1991

Sedím tady na tvý židli, hajzle!

Než jsem na ni sed, musel jsem z ní shodit ty tvý hadry! Svinčík
všude. Čuně! Je dobře, že tam ležíš vedle toho vepře. Svině k svini!

Lokty se opírám o tvůj stůl. Vypadá nověji než ostatní nábytek. Ale
taky je ušmudlanej a poškrábanej a na několika místech je sloupanej
lak.

Koukám na kastrol, co stojí na stole. Je zakrytej dekle. Ale jak
jsem před chvílí zjistil, zbyly v něm dva kousky *sarmy*. Vedle kastrolu
je i další nádoby a příbory. Ani todle sis po sobě neuklidil.

Nažral ses a zhebnuls!

Přišel jsem tě navštívit, hajzle, a vyrovnat starý účty.

Teď tu sedím, a jsem nasranej.

Vůbec to tu není útulný. Místo pořádných skříní jen vestavěný po-

lice. Pár knih a několik obrázků v rámečcích. A taky sady hrníčků a skleniček, co ti zbyly po ženě a kterejch ses nikdy nezbavil.

Prej z úcty k manželce, kterous miloval. Taks to říkal. Ale kdoví, jak to bylo. Mně jsi vždy připadal jako povýšenej kretén!

Docela mi kručí v břiše. Ale do sarmy po mrtvým se mi nechce. Do sarmy po tobě. Ještě bych něco chytnul.

No a lednice je jinak skoro prázdná. Nechals tam jen bordel, trochu sýra a dvě piva. To jedno neotevřený jsem si vzal.

A pak jsem ledničku znovu zavřel a dlouho koukal na její dveře, polepený pohlednicema a fotkama. Grázl Lončar v několika vydáních!

Byls docela fešák, Gorane. To se musí nechat. Ale ten tvůj povýšeneckej úsměv je tam všude. Vždycky jsi ho měl.

Až teď je fuč. He, zubatá ti ho vzala!

Zasměju se. To se mi povedlo.

Už bych měl jít. Páchne to tu špínou a stářím. A mršinama!

Oči se mi svezou k holé žárovce visící ze stropu místo lustru. Flex šňůra je oblepená mucholapkama s vrstvou okřídlených mrtvolek.

Fakt jsem tě, dědku, nesnášel! I když jsme spolu často kšeftovali a chlastali. Všecko s vždycky věděl líp. A vždycky ses mi vysmál. Ponížoval jsi mě, hajzle!

Fakt jsi mě děsně ponížil!

A nepůjčils ani mizernej dinár!

Hajzle! Měls prachy! Věděls, že potřebuju Helfnout, ale nic. Prej házení perel sviním! Magore! Jaký perly, těch pár tisíc marek? Zastranej lakomče!

A to jsem ti tu první půjčku vrátil! A ty?! Krmils mě těma svýma sračkama, a když jsem měl jinej názor... Hajzle! Takovej starej dědek... Překvapils mě... jinak by ti to nevyšlo!

Ani nevíš, jaks mě naštvál! Jaks mně lez na nervy. Čím dál víc. A hnals to dál. Až do konce.

Jenže do tvýho konce, ty zmrde!

...

Ty prachy jsi měl stejně načerno. Ze šmeliny. Nebyly tvoje!

Tak kams je schoval, hajzle?!

Kde jsou? Už jsem tu přehrabal každé kout, ale našel jsem jen tři sta dolarů a sto marek.

Ani ten kvér jsem nenašel!

Nemám čas to tady celý rozkopat! Kurva!

Není čas. Na stěně hlasitě tikají hodiny. Jsou pěkný okrouhlý, s ciferníkem s velkejma číslicema.

Aspoň ty bych si mohl vzít. Ale, *kurac*, kdo se s tím má tahat?

—— Ogorlić, říjen 1990

Kalíšek se zbytkem šnapsu se zapotácel na okraji stolu. Na zlomek sekundy jako by zaváhal, zda zůstat na oprýskané desce, nebo se vrhnout do propasti. Pak se podvolil zemské přitažlivosti.

Ale na prkennou podlahu nedopadl. Goran totiž skleničku sledoval. A pohotově zachytil.

„*Kurac*. Dávej pozor, *momče*. Tadle je ze sady po Miljeně.“

„*Oprosti, stari*.“

Staroch vstal, naklonil se nad stůl, popadl flašku a vydal se k dřezu.

„Kořalku ti už nenaleju. Máš dost, mladej.“

„Počkej, nalej ještě. Dopovím ti to o tý Ivaně.“

„To můžeš. Ale bez kořaly. Chceš pivo?“

Mladík v džínovém kompletu naposledy potáhl z camelky a otráveně se zašklebil. Pak ale mávl rukou. „Tak jo, dej pivo. Ale žádnou sračku.“

Staroch si popotáhl dlouhý svetr a zamířil k lednici.

„Tak hele. Ivana je fakt kus ženský. Musel bys ji vidět. Vždycky se mi líbila.“

„Jo, jako už stovky před ní,“ zabručel Goran a zahrabal rukou mezi flaškami.

„Ale nikdy mě nenapadlo něco s ní mít. Už roky chodí s Josipem. To je takovej nablejskanej frajer.“